

تعیین نقش بازآفرینی اجتماعی و فرهنگی در ارتقای زیست پذیری شهر ساری در راستای حفظ اکوسیستم طبیعی

پری شکری فیروزجا^{۱*}، جمال مهدوی^۲، محسن مقدم حبیب زاده^۳

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۱۲/۰۵ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۳/۱۷

چکیده

بازآفرینی مجموعه‌ای از اقدامات برای ارتقا کیفیت زندگی ساکنان است. بازآفرینی شهری سعی در حفظ و ارزشهای فرهنگی در فضاهای شهری دارد. مسئله اساسی این تحقیق چگونگی استفاده از مؤلفه‌های اجتماعی و فرهنگی در بازآفرینی و نوسازی محلات شهر ساری برای هویت بخشی و ارتقاء زیست‌پذیری محلات شهر ساری در راستای حفظ اکوسیستم طبیعی است. هدف این پژوهش تعیین نقش بازآفرینی اجتماعی و فرهنگی در ارتقای زیست‌پذیری شهر ساری در راستای حفظ اکوسیستم طبیعی است. پژوهش حاضر از لحاظ هدف اکتشافی- شناختی از لحاظ ماهیت و روش تحقیق توصیفی - تحلیلی و از نظر داده به عنوان تحقیقی کمی شناخته می‌شود. برای تحلیل مولفه‌ها از روش‌های آماری-توصیفی و آماره‌های استنباطی از بسته نرم افزاری IBM SPSS 23 بهره گرفته شد. حجم نمونه بر طبق جدول مورگان و براساس تعداد ۵۵ کارشناس دستگاه اجرایی تعیین شد. در این تحقیق مشخص شد از بین ۲۳ گویه موثر در دو بعد بازآفرینی فرهنگی و اجتماعی، افزایش رضایتمندی شهروندان و ساکنان محلات از نحوه خدمات رسانی و اجرای طرح‌های عمران و نوسازی شهری (۰,۸۴) بیشترین نقش را در ارتقاء زیست‌پذیری محلات شهر ساری از نظر کارشناسان داشته‌اند. از طرفی دیگر، طبق پاسخ‌های شهروندان به پرسش‌ها، میزان رضایت از محله و خدمات و امکانات آن چندان مطلوب نبوده است و تنها میزان افتخار به محله و میزان احساس آرامش از وضعیت نسبتاً مطلوبی برخوردار بوده است. در کل میزان احساس تعلق خاطر محلات شهر ساری چندان مطلوب نیست.

واژگان کلیدی: بازآفرینی اجتماعی، بازآفرینی فرهنگی، زیست‌پذیری، شهر ساری، اکوسیستم طبیعی.

^۱ استادیار پژوهشی، بخش تحقیقات اقتصادی، اجتماعی و ترویجی، مرکز تحقیقات و آموزش کشاورزی و منابع طبیعی مازندران، سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی، ساری، ایران، نویسنده مسئول Shokri.pari@yahoo.co

^۲ کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه ریزی شهری، دانشگاه پیام نور، ایران j.mahdavi@hotmail.com

^۳ دانشجوی کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه ریزی شهری، گرایش آمایش شهری، دانشگاه آزاد تهران مرکزی، ایران Moghadam75972@gmail.com

مقدمه

بازآفرینی را مجموعه‌ای از اقدامات با هدف بهبود کیفیت زندگی ساکنان از طریق تسهیل یا سازماندهی دارایی‌های محلی و مشارکت مدنی در فضاهایی که از نظر منابع اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی یا زیرساختی در محرومیت هستند، تعریف می‌کنند (۱). اصطلاح بازآفرینی شهری طیف وسیعی از فعالیت‌های بزرگ مقیاس برای ارتقای رشد اقتصادی تا مداخلات در مقیاس محله‌ها و واحدهای همسایگی برای ارتقای کیفیت زندگی را دربرمی‌گیرد و به خلق فضاهای شهری جدید با حفظ ویژگی‌های اصلی فضایی (کالبدی و فعالیت‌ها) منجر می‌شود (۲). از سویی دیگر، رشد جمعیت شهری باعث ایجاد دسترسی نابرابر به زیرساخت‌های اساسی و ایجاد فضاهای ناهمگون در بافت شهری شده است از این نظر، بازنگری در استفاده از زمین با جایگزین‌هایی برای ارتقای استفاده مناسب از این فضاهای شهری ضروری است. بازآفرینی شهری (UR¹) ساختاری با هدف مطالعه استفاده از فضاهای شهری است و نوآوری اجتماعی به دنبال توسعه راه‌حل‌های نوآورانه برای مشکلات اجتماعی است (۳). در این زمینه، شهرها بر بخش بزرگی از مشکلات کنونی از سطوح اقتصادی (رکود اقتصادی و جهانی شدن)، اجتماعی (بیکاری، یکپارچگی اجتماعی، ساختار جمعیتی و نابرابری) گرفته تا محیطی (تغییر اقلیم و حفظ منابع طبیعی) تمرکز کرده‌اند (۴). سیاست‌های بازآفرینی شهری، و ذاتاً سیاست‌های کاربری اراضی، فرض می‌کنند که زوال مناطق شهری پدیده‌ای است که شهرها قادر به خنثی کردن خود به خود از طریق دگرگونی‌های انطباقی یا بازآفرینی غیررسمی شهری نیستند (۵). بنابراین، سیاست‌های کاربری زمین شهری باید به دستیابی به اهداف توسعه پایدار نقش داشته باشند (۶) بنابراین، دگرگونی قابل توجه ساخت و ساز و مدیریت فضاهای شهری یک بعد ضروری برای استفاده بهتر از شهرها و همچنین عاملی ضروری برای دستیابی به توسعه پایدار شهری است (۷).

بازآفرینی شهری سعی در حفظ و ارزشهای فرهنگی در فضاهای شهری دارد. ایجاد مراکز فرهنگی و هنری و گذراندن اوقات فراغت و ارتقاء میراث تاریخی و استفاده از صنعت گردشگری به همراه جذب مؤسسات دانشگاهی و تحقیقاتی در بسیاری موارد به عنوان موتور محرک بازآفرینی شهری محسوب می‌گردد (۸). بازآفرینی اجتماعی و فرهنگی، رویکردی نوین در بازآفرینی بافتهای قدیم شهری هست که بر اساس آن، مداخله برای ساماندهی این بافت‌ها مستلزم توانمندسازی اجتماعی در کنار توانمندسازی کالبدی است. اگرچه رفع مشکلات کالبدی این بافت‌ها از اهمیت زیادی برخوردار است، اما شناسایی و لحاظ کردن ارزشهای فرهنگی و تاریخی آنها برای بازگرداندن حیات اجتماعی و بازدهی اقتصادی ناشی از فعالیتهای فرهنگی نیز مورد تأکید هست (۹). مفهوم زیست‌پذیری نقش مهمی را در برنامه ریزی و توسعه شهری ایفا می‌کند. با این حال، این مفهوم سیال بوده و برای شرایط مختلف بکار رفته است (۱۰). شهر زیست‌پذیر شهری است که در آن می‌توان یک زندگی سالم داشت (۱۱). شهر زیست‌پذیر، شهری است برای تمام مردم که به عنوان یک اتصال بین گذشته

¹ -Urban regeneration

و حال مطرح است. یعنی از یک سو به نشانه های تاریخی احترام می گذارد و از سویی دیگر به آنچه تاکنون متولد نشده است ارج می دهد (۱۲). اصولاً چرخش حرکت در توسعه مجدد و بازآفرینی شهرها از رویکردهای کالبدی و گاه صرفاً اقتصادی به سوی نگرش های یکپارچه و با تأکید بر ویژگی های فرهنگی-اجتماعی، سرزندگی و رونق اقتصادی و مقوله کیفیت ارتقایافته عرصه های عمومی به بلوغ خود می رسد. در مرحله بعد، بازآفرینی شهری پایدار به عنوان یک پارادایم تأثیرگذار در تصمیم گیری ها در سطح گسترده مطرح می شود. در این راستا، لزوم بازنگری در اقدامات مربوط به بازآفرینی در مکان های تاریخی فرهنگی شهر سازی برای استفاده از امکانات و پتانسیل ها و ارتقاء حس تعلق و در نتیجه هویت مندی محلات احساس می گردد. بخصوص در منطقه بافت قدیم که سطح وسیعی از شهر را دربرمی گیرد (۱۶۱۵ هکتار). علی الخصوص که محدوده تاریخی این شهر از گردونه توسعه واقعی و متناسب شهر خارج مانده و با خطر تخریب نیز مواجه می باشد. ناهنجاری میان ساخت و سازهای جدید با پیکره ارزشمند مرکز تاریخی و عدم توسعه شهر از خدمات و فعالیت های همگانی مهم و اشتغال زا، به دنبال آن ترک تدریجی سکنه اولیه بافت کهن در حال دگردیسی تدریجی می باشد (۱۳-۱۲). بازآفرینی فرهنگی اجتماعی بافت های فرسوده و مسئله دار سازی ضمن بالا بردن حس تعلق خاطر به مکان در میان شهروندان زمینه مشارکت گسترده آنان را در امور اجتماعی، سیاسی و فرهنگی شهر فراهم می کن و این امر می تواند مسیر توسعه شهروندی به عنوان یکی از پیش نیازهای شهر زیست پذیر و انسانی را فراهم کند. می توان اذعان کرد که فضاهای فرهنگی و تاریخی شهر در صورت نوسازی و بهسازی مطلوب، پاسخی مناسب به تمام نیازهای فیزیکی، اجتماعی، معنوی و پر کردن بخشی از اوقات فراغت می باشند و هدف نهایی آن دست یابی به حیات اجتماعی مدنی و ایجاد جو آرام و ایمن در محلات می باشد.

بر اساس تحقیقات انجام شده، علت دگرگونی و تخریب اکوسیستم طبیعی ناشی از ناآگاهی و یا عدم توجه به محیط اطراف، به دلیل کمبود آموزشهای علمی و کارشناسانه و نیز خودخواهی انسان و پشت پا زدن به ارزشها و آداب و رسوم گذشته در جهت حفظ و حمایت از آن بوده است. یک اکوسیستم^۱ یا زیست بوم به عنوان یک محیط به همراه هر گونه موجود زنده^۲ و تمام عوامل غیرزنده^۳ که درون آن محیط وجود دارند، تعریف می شود. اکوسیستم همه جنبه های یک زیستگاه را مشخص می کند که شامل تمام برهمکنش های بین عناصر متفاوت آن است. مؤثرترین گام جهت حفظ محیط زیست، ارزیابی رفتار و عملکرد مردم در رسیدن به اصول اولیه زندگی پایدار است، یعنی مردم باید رفتار خویش را در مواجهه با محیط زیست طوری مورد ارزیابی قرار دهند تا به منش ثابت و اصول همزیستی با طبیعت دست پیدا کنند. ایجاد آگاهی در میان توده های مردم باعث تغییر نگاه ایشان نسبت به محیط زیست و بهبود رابطه آنها با محیط زیست می گردد. بی شک آشنا ساختن افراد در سطوح مختلف اجتماعی با اصول حفاظت از محیط زیست و ایجاد رغبت و انگیزه های داوطلبانه برای حفاظت از آن

¹ Ecosystem

² Biotic Component

³ Abiotic

می تواند مسئله تخریب محیط زیست و آلودگی آن را حل کند(۱۴).

مسئله اساسی این تحقیق چگونگی استفاده از مؤلفه های فرهنگی و اجتماعی در بازآفرینی و نوسازی محلات شهر ساری برای هویت بخشی و ارتقاء سطح هویتی محلات و به طور خاص محلات شهر ساری است. با رجوع به مطالعات محدود بررسی بازآفرینی فرهنگی در راستای ارتقاء هویت محلهای در محلات، این پژوهش به دنبال دریافت نقش عوامل فرهنگی بر ارتقاء هویت محله ای مبتنی بر یک نگاه جامع بوده به گونه ای که فرد و فضا را در تعامل معیارهای کالبدی و ذهنی تحلیل می کند. فراهم آوردن این نگاه جامع به عوامل مؤثر بر هویت محله ای ضمن معرفی عمیق بازآفرینی فرهنگی می تواند زمینه مناسبی جهت تدوین سیاست ها و راهکارهای ساماندهی و ارتقاء کیفیت محلات شهری باشد. در این اقدام، محیط فیزیکی ساختار اجتماعی اقتصادی فضاهای شهری، از طریق توانمندسازی محیطی احیا می شوند. بازآفرینی خلق فضاهای جدید با حفظ ویژگی های اصلی فضایی قدیم (کالبدی و فعالیتی) است و هدف، حفظ ویژگی های ارزشی بافت قدیمی، خلق ویژگی های جدید و متناسب با نیاز روزو تعریف مجدد ارزش های گذشته برای پاسخگویی به نیازهای معاصر هست(۱۵).

اهمیت زیست پذیری بطور روزافزون ناشی از افزایش آگاهی نسبت به الگوهای ناپایدار زندگی و مصرف شهری است که نه سالم هستند و نه پایدار و در درازمدت موجب کاهش توان منابع محیطی می شود. اما این نکته را همواره باید در نظر داشت که نگرش مثبت در مورد یک اجتماع نمی تواند لزوماً به این معنا باشد که آن اجتماع دارای موقعیت مناسب از نظر زیست پذیری است. حتی برای شهری مثل ساری که از لحاظ ویژگی های اکولوژیکی و حتی اقتصادی و اجتماعی بعلت مرکزیت استان از وضعیت ظاهراً مطلوبی برخوردار است. اما اثبات این ادعا به کنکاش و واکاوی نیاز دارد. علت این تناقض در آن است که مردمی که از وضعیت خود ناراضی هستند، ممکن است در مورد اجتماع و محله خود نگرش مثبتی نداشته باشند، چون از کمبودهای واقعی که در محله آنها وجود دارد و امکاناتی که می تواند وجود داشته باشد آگاهی کافی ندارند(۱۶).

شهرهای زیست پذیر اولین بار در سال ۱۹۷۰ توسط اداره ملی هنرها برای دست یابی به ایده های برنامه ریزی شهری مورد نظر آنها در خصوص زیست پذیرترین شهرهای آمریکا مطرح شد. عمده مطالعاتی که در این حوزه انجام شد به راه های تغییر شهر مرکزی به محیط های جذاب، طبیعت زیبا در داخل جنگلی از بتن و نظایر آن محدود می شد. هر یک از آنها براساس یک ایده شخصی درصدد دست یابی به پاسخ این پرسش بودند که چه چیز شهر خوب را ایجاد می کند(۱۷).

آلتروک(۲۰۲۲)، به بررسی زیست پذیری شهری در محلات محروم اجتماعی در قالب برنامه شهر منسجم اجتماعی در آلمان پرداخت. نتایج تحقیق نشان داد بازآفرینی شهری و سیستم تأمین مالی عمومی آن نقش حیاتی را در زیست پذیری شهر از طریق ارتقای درجه استقلال و ابعاد فضایی رضایتمندی ساکنان محلات دارد.

یوهانی و همکاران(۲۰۲۱)، در تحقیق خود با نام بازآفرینی شهری از منظر نوآوری اجتماعی به مرور نظام مند ادبیات تحقیق در این حوزه پرداختند. هدف این تحقیق تحلیل ویژگی های نوآوری

اجتماعی بود که می توانست در بازآفرینی شهری نقش داشته باشد. در نتیجه، نه مشخصه نوآوری اجتماعی مشخص شدند که در پروژه های بازآفرینی شهری برای دست یابی به نتایج پایداری و شمولی تر نقش دارند از جمله روابط اجتماعی، شبکه ها، همکاری، انسجام اجتماعی، بهبود کیفیت زندگی.

یاسین (۲۰۱۹)، در پژوهشی با عنوان شهر قابل زندگی رویکردی برای عابر پیاده از طریق شهرسازی تاکتیکی با ادبیات تلفیقی با بررسی تجربه های مختلف جهانی برای تلفیق زیست پذیری و پیاده مداری تاکتیک هایی را برای جذب پیاده روی در مرکز شهری ارائه و توسعه پایدار شهری را تسریع بخشید.

در داخل کشور نیز بطور پراکنده مطالعاتی در حوزه بازآفرینی بافت های شهری در مقیاس های مختلف انجام شده است اما هیچ کدام بطور اختصاصی ابعاد فرهنگی و اجتماعی را روی زیست پذیری شهری بررسی و تحلیل نکردند یا تنها یکی از مقوله های بازآفرینی یا زیست پذیری را بررسی کردند. سورشجاعی و همکاران (۱۴۰۱)، در بررسی ارتقای کیفیت محیطی و هویت محله ای پیاده گذرهای تاریخی شهر کاشان، پروژه بازآفرینی فرهنگی و اجتماعی فضاهای عمومی با رویکرد ارتقای کیفیت محیطی و هویت محله ای را مورد کنکاش قرار دارند. نتایج تحقیق نشان داد که وضعیت شاخص های اصالت محله، احساس تعلق و زیباشناختی در محدوده مورد نظر نامطلوب و پایین تر از سطح متوسط کیفیت قرار دارند.

مهرزاد و همکاران (۱۴۰۱) سنجش تأثیر طرح مسکن در بازآفرینی محلات شهری بافت های فرسوده در محله آب انبار نو ساری را انجام دادند. یافته های تحقیق نشان می دهد که بین بازآفرینی فرهنگ مبنا و توسعه پایدار گردشگری همبستگی قوی و رابطه مستقیم وجود دارد و این دو شاخص بر یکدیگر تأثیر گذارند. همچنین نتایج نشان داد که متغیر مستقل بیشترین همبستگی را به ترتیب با شاخص امکانات خدماتی و رفاهی، زیست محیطی، اجتماعی، مدیریت شهری، فرهنگی، تکنولوژی و کالبدی دارد. نتایج آن بیانگر این بود که شاخص اقتصادی در مفهوم توسعه پایدار گردشگری در وضعیت نامطلوب در ارزیابی وضعیت شاخص های مفهوم بازآفرینی شاخص عملکرد در وضع نامطلوب نسبت به سایر شاخص ها قرار دارد.

بهرامی و همکاران (۱۴۰۱) به سنجش تاثیر مولفه های بازآفرینی فرهنگ مبنا بر توسعه پایدار گردشگری در بافت فرسوده تاریخی شهر اصفهان پرداختند. یافته های تحقیق نشان می دهد که بین بازآفرینی فرهنگ مبنا و توسعه پایدار گردشگری همبستگی قوی و رابطه مستقیم وجود دارد و این دو شاخص بر یکدیگر تأثیر گذارند. همچنین نتایج نشان داد که متغیر مستقل بیشترین همبستگی را به ترتیب با شاخص امکانات خدماتی و رفاهی، زیست محیطی، اجتماعی، مدیریت شهری، فرهنگی، تکنولوژی و کالبدی دارد. نتایج آن بیانگر این بود که شاخص اقتصادی در مفهوم توسعه پایدار گردشگری در وضعیت نامطلوب در ارزیابی وضعیت شاخص های مفهوم بازآفرینی شاخص عملکرد در وضع نامطلوب نسبت به سایر شاخص ها قرار دارد.

بیرانوند و جهان بخش (۱۴۰۱) به شناسایی ساختار فضایی- کالبدی، مسائل و مشکلات موجود بافت

فروشده خرم‌آباد و عوامل مؤثر بر زیست‌پذیری این بافت برای ارائه راهکارهای علمی و عملی جهت بازآفرینی آن از طریق اعمال برنامه‌های راهبردی مداخله‌گر بوم‌گرا در جهت افزایش زیست‌پذیری پرداختند. تایج پژوهش نشان می‌دهد که زیست‌پذیری در بافت فروشده خرم‌آباد وضعیت مطلوبی ندارد و موانع رسیدن به یک زندگی مطلوب در بافت فروشده شهر خرم‌آباد مسائل کالبدی و فنی و پس از آن به ترتیب مشکلات اقتصادی، مشکلات فرهنگی و اجتماعی، مشکلات مربوط به تجهیزات و خدمات شهری می‌باشد.

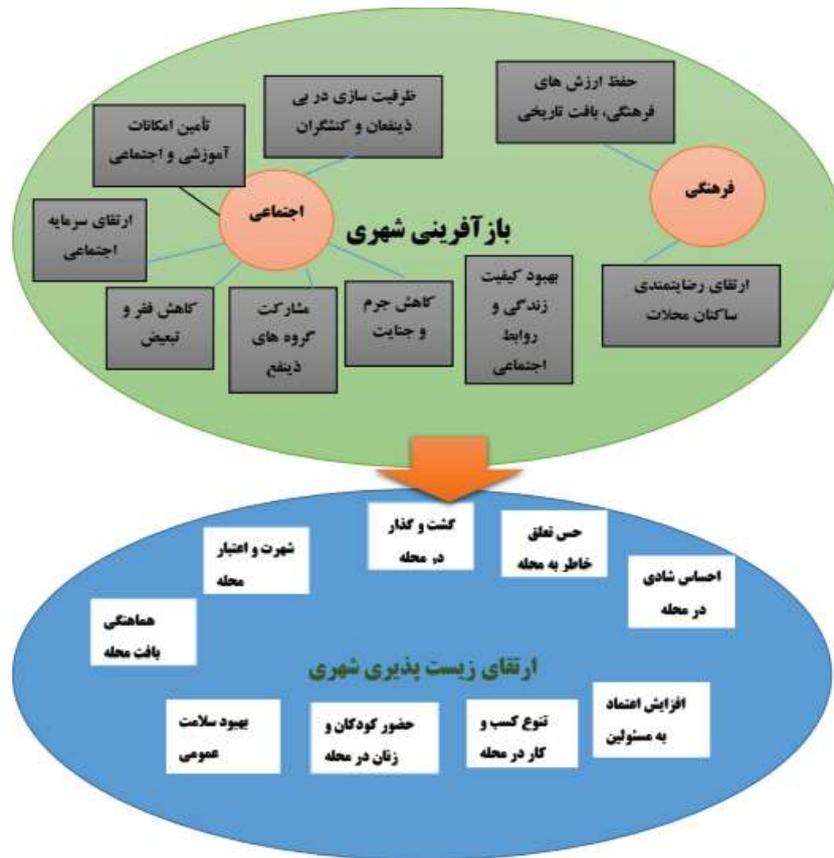
اسماعیل پور و همکاران (۱۳۹۹) در پژوهشی به بررسی و تبیین نقش منزلت اجتماعی محله در گرایش به بازآفرینی در بافت میانی شهر اراک پرداخته‌اند. نتایج تحقیق نشان داد که اصالت و منزلت اجتماعی طبقه ساکن در بافت میانی شهر سبب افزایش قیمت زمین و گرایش به آن شده است.

مواد و روش‌ها

پژوهش حاضر از حیث هدف اکتشافی-شناختی از لحاظ ماهیت و روش تحقیق توصیفی-تحلیلی و از نظر داده به عنوان تحقیقی کمی شناخته می‌شود که مبتنی بر قوم‌نگاری بوده و برای دستیابی به اهداف پژوهش، از دو بخش مطالعه اسنادی و میدانی (پرسشنامه) استفاده گردید. حجم نمونه بر طبق جدول مورگان و براساس تعداد ۵۵ کارشناس دستگاه اجرایی تعیین شد. با توجه به عدم شناخت اولیه از جامعه آماری، روش نمونه‌گیری در دسترس برای انتخاب نمونه‌ها بکار گرفته می‌شود. برای سنجش وضعیت زیست‌پذیری شهر ساری بطور تصادفی از برخی محلات نمونه‌گیری بعمل می‌آید. تحلیل‌های آماری-توصیفی برای بررسی ویژگی‌های جمعیتی مخاطبان تحقیق انجام شد و مقادیر متغیرهای فرعی یا گویه بکار رفته در این تحقیق مشخص شد (جدول ۱). همچنین جهت تشخیص متغیرها و سنجش بازآفرینی فرهنگی و اجتماعی و نقش آن در زیست‌پذیری شهر ساری، از مدل سازی معادلات ساختاری در نرم افزار AMOS استفاده گردید. برای تحلیل هر یک از مولفه‌ها و زیرمولفه‌ها و با توجه به سطح سنجش متغیرها از روشهای آماری توصیفی آماره‌های استنباطی از بسته نرم افزاری IBM SPSS 23 بهره گرفته شد.

جدول ۱: مولفه های تحقیق

متغیر	گویه ها	کد
بازآفرینی اجتماعی	لزوم جلب اعتماد و سرمایه گذاری خصوصی و عمومی برای فاینانس طرح های شهری	Q1
	افزایش رضایتمندی شهروندان و ساکنان محلات از نحوه خدمات رسانی و اجرای طرح های عمران و توسازی شهری	Q2
	استفاده از ظرفیت های موجود در محلات برای پیشبرد طرح ها و برنامه های آینده نگر	Q3
	تأمین امکانات و زیرساخت های آموزشی در مقیاس محله و واحد همسایگی و رفع کمبودها	Q4
	توجه به حقوق و منافع ذینفعان (مالکان، کسبه، مستأجران و...)	Q5
	افزایش تعداد و تنوع کسب و کارهای محله ای و بازارچه های محلات	Q6
	لزوم توجه به معیارها و شبکه هایی که عملکرد جمعی را میسر و تقویت می کنند	Q7
	افزایش حضور کودکان و زنان بطور مستقل و بدون مشکل در فضاهای عمومی محله و تاحیه	Q8
	جلب اعتماد شهروندان از سوی دست اندرکاران و مسئولان شهری و استانی	Q9
	. دایر کردن مکان های باز و اجتماعی در دسترس برای سالمندان جهت بالا بردن فرصت مشارکت آنها و گروه های ناتوان و ترویج و توسعه شبکه های اجتماعی	Q10
	تعداد زیادی از فعالیت های اجتماعی حاضر در سطح محله و شهر با استقبال سالمندان روبرو می باشد و با علائق و سلیق آنها جور درمی آید	Q11
بازآفرینی فرهنگی	لزوم توجه به ایفای نقش پررنگ شهروندان در رویدادها و فعالیت های فرهنگی	Q12
	توجه به تصویر ذهنی شهروندان از محل سکونت و تأثیرات متقابل بر ابعاد مختلف توسعه محله	Q13
	مداخلات حداقلی یا میانی و توجه به حفظ اصالت بافت	Q14
	گسترش مراسم آیینی در مناسبت های مختلف، بازی های محلی	Q15
	برگزاری مراسم های مفرح و شاد در مناسبت های مختلف در محلات شهر ساری	Q16
	احیاء اماکن و بافت های تاریخی و با ارزش در محدوده بافت قدیم شهر ساری	Q17
	ایجاد برخی مکان ها برای برقراری ارتباط بین سالمندان و نسل های بعدی	Q18
	مکان برگزاری مناسبت ها و مراسم ها برای سالمندان مطلوب است و با وسایل نقلیه راحت و ارزان می توان به این مکان ها دسترسی داشت	Q19
	حفظ ارزش های بافت تاریخی شهر ساری و عناصر با ارزش آن	Q20
	حضور پررنگ در برنامه های مختلف مانند گردهمایی، جلسات اعضای هیات امنای مساجد و شورای محلات قدیمی ساری	Q21
	اطلاع رسانی فعالیت ها و مناسبت ها و مراسم ها در مقیاس شهر و محله	Q22
	نقش فعال ساکنان محله در حمایت از سالمندان و طرح های مرتبط	Q23

شکل ۱: ساختار مفهومی پژوهش (Source: Authors, 1402)

مبانی نظری تحقیق

زیست پذیری

زیست پذیری مفهومی پیچیده، چندبعدی و کلی است که با برخی مفاهیم و اصطلاحات دیگر مانند پایداری، کیفیت زندگی و کیفیت مکان و اجتماعات سالم در ارتباط است (۱۸). به نوعی به تبیین مفهوم شرایط زندگی در محدوده زمانی و مکانی مور نظر می پردازد و در تلاش است شرایط و قابلیت های زیستی موجود در یک مکان را تبیین نماید. به همین جهت، زیست پذیری بازتاب رفاه یک اجتماعی محلی است و مشتمل بر بسیاری از خصوصیات است که یک مکان را تبدیل به جایی می کند که مردم تمایل به زندگی در آن جا در زمان حال و آینده دارند (۱۹). مفهوم زیست پذیری نقش مهمی در برنامه ریزی و رشد شهری دارد. با این حال، سیال بوده و در شرایط مختلف بکار رفته است. محیط زیست پذیر محیطی است که پارامترهای رفاه اجتماعی و فیزیکی را برای حفظ یک ماهیت انسانی معنادار و مولد ادغام می کند، در حالی که زیست پذیری شهری به عنوان یک مورد منحصر به فر از زیست پذیری مطرح بوده و پیوندهای قوی با مفهوم شهرنشینی دارند (۲۰).

کیفیت زندگی

کیفیت زندگی یک مفهوم چندوجهی، نسبی و متأثر از زمان، مکان و ارزش های فردی و اجتماعی است که از یک سو ابعاد عینی و بیرونی و از سوی دیگر ابعاد ذهنی و درونی دار (رضوانی و منصوریا، ۱۳۸۷: ۲). طبق تعریف سازمان بهداشت جهانی، کیفیت زندگی ادراک فرد از موقعیت زندگی خود در چارچوب نظام های فرهنگی و ارزشی است که در آن زندگی می کند و با اهداف، معیارها و دغدغه های وی ارتباط دارد. این امر بسیار گسترده بوده و به شیوه ای پیچیده تحت تاثیر سلامت فیزیکی، حالت روانی و میزان استقلال و روابط او با ابعاد مهم محیط وی قرار دارد (۲۱).

بازآفرینی شهری

در کل بازآفرینی شهری به میزان توسعه و پیشرفت کشور بستگی دارد و می تواند اقدام و تصویر یکپارچه و جامع برای حل مشکلات شهری باشد و به دنبال بهبود در پایداری شرایط محیطی، اجتماعی، اقتصادی و کالبدی محدوده مورد نظر باشد (۲۲). بطور اخص می توان گفت از سال ۱۹۸۱ واژه تجدیدنسل شهری به طور جدی و مستقل مورد استفاده قرار گرفت، که در حوزه مرمت و حفاظت شهری واژه تجدید نسل جای خود به بازآفرینی شهری داد (۲۳).

جدول ۱: ویژگی های بازآفرینی شهری

ویژگی ها	شرح
قلمرو	به دنبال حل مشکلات فیزیکی، اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی در همین پروژه باشید و مسائل دولتی را درگیر کنید
ادغام	پروژه های بازآفرینی شهری باید فضاهای مختلف قلمرو را با کاربری های مختلف، بازیگران مختلف و مدیریت منابع مالی، با استفاده از مکمل بودن منابع مالی از منابع مختلف و ادغام سیاست های وزارتخانه ها یا ادارات مختلف دولتی، ادغام کنند.
استراتژی	استراتژی از یک مشکل یا چالش ناشی می شود. اقدامات با توجه به نتایج مورد نظر و اهداف از قبل مشخص شده برنامه ریزی می شوند. لازم به ذکر است که اقدامات می توانند در معرض تغییر باشند و بسته به زمینه در مقیاس اولویت انعطاف پذیر در نظر گرفته شوند.
انعطاف پذیری	اشکال مداخله تعریف شده برای دستیابی به استراتژی اهداف را می توان در طی فرآیند اجرا دوباره بدست آورد.
مشارکت	اقدام کنشگران و شرکای مختلف پروژه ها است.
پایداری	بازآفرینی شهری باید به دنبال پایداری باشد، و آن مستلزم ادعان به این مسئله است که باید بدون تضعیف اثربخشی آن زنده بماند.

Source: (۲۳)

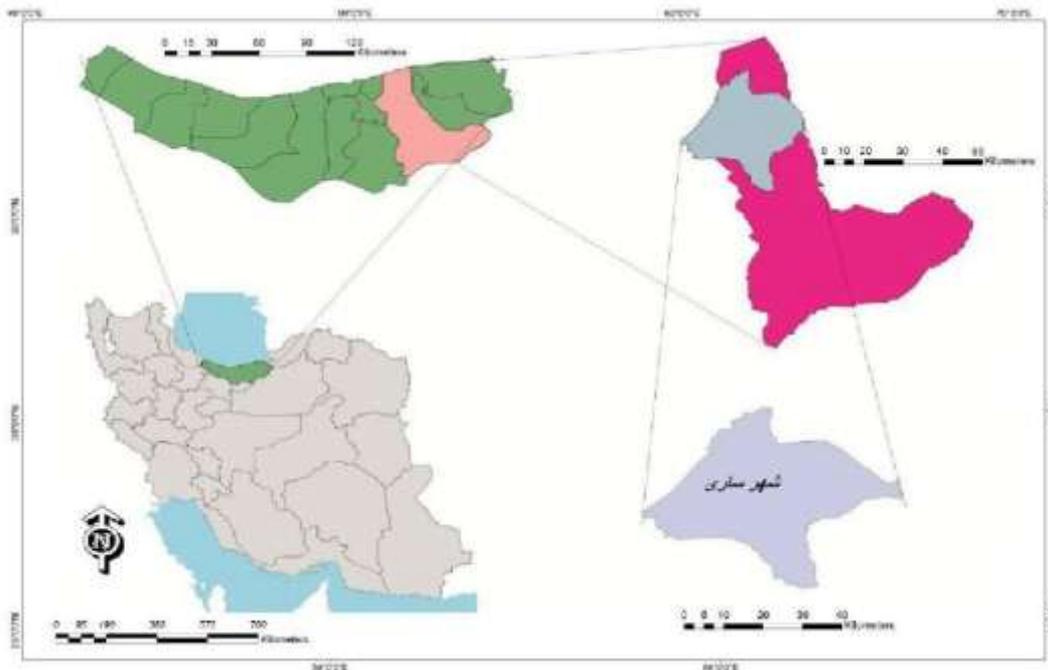

شکل ۲: چهار رکن بازآفرینی شهری پایدار

Source: (۲۴)

موقعیت جغرافیایی

شهرستان ساری به عنوان مرکز استان مازندران از شمال به دریای خزر، از جنوب به استان سمنان، از شرق به شهرستان نکا و از غرب به شهرستان قائمشهر منتهی می شود. شهر ساری نیز در نیمه شمالی شهرستان ساری واقع شده است. هم چنین فاصله ساری تا دریا ۲۷ کیلومتر است. ارتفاع از دریای آزاد ۱۱۸،۵ متر و وسعت وضع موجود شهر ۲۴۷۹،۲۴ هکتار است (۲۵). شهر ساری از نظر موقعیت طبیعی در منطقه جلگه ای (دشت) استان واقع شده و قسمت های جنوبی و جنوب غربی آنرا کوه ها و تپه ماهورهای کم ارتفاع فرا گرفته است. بخش های کوهستانی آن پوشیده از جنگل و در قسمت های تپه ماهورهای کم ارتفاع اراضی کشاورزی و باغات مرکبات گسترش یافته است. شیب عمومی شهر از جنوب به شمال و بسیار اندک می باشد (۲۵).

نقشه ۱: موقعیت سیاسی شهر ساری

(Source: Authors, 1402)

یافته های پژوهش

نقش عوامل بازآفرینی فرهنگی و اجتماعی در افزایش زیست پذیری شهری ساری

بررسی پرسشنامه های پر شده توسط ۵۵ کارشناس نشان می دهد بجز گویه احیاء اماکن و بافت های تاریخی و با ارزش در محدوده بافت قدیم مابقی گویه ها نقش بالاتر از متوسط داشتند. در این بین گزینه ها ، افزایش رضایتمندی شهروندان و ساکنان محلات از نحوه خدمات رسانی و اجرای طرح های عمران و نوسازی شهری (۰,۸۴) و ضرورت جلب اعتماد و سرمایه گذاری خصوصی و عمومی برای تامین مالی طرح های شهری (۰,۸۳) در بعد بازآفرینی اجتماعی و حفظ ارزش های بافت تاریخی شهر و عناصر باارزش آن (۰,۷۵) در بعد بازآفرینی فرهنگی بالاترین امتیاز را کسب کردند. این بدان معناست که بیشتری نقش را در افزایش زیست پذیری این شهر ایفا می کنند. حدود نیمی از گویه های به بازآفرینی اجتماعی و نیمی دیگر به بازآفرینی فرهنگی مربوط می شوند. همچنین عواملی مانند استفاده از ظرفیت های محلات برای پیشبر طرح ها و برنامه های آینده نگر نیز نقش مهمی را در این زمینه ایفا کرده اند (جدول ۲ و ۳).

جدول ۲: نقش عوامل بازآفرینی فرهنگی و اجتماعی در افزایش زیست پذیری شهری ساری (پرسشنامه خبرگان)

متغیر	گویه	درصد گزینه های پاسخ دهی				
		خیلی زیاد	زیاد	بی طرف	کم	خیلی کم
میانگین وزنی	لزوم جلب اعتماد و سرمایه گذاری خصوصی و عمومی برای فاینانس طرح های شهری	۶۱	۲۸	۱۱	۰	۰.۸۳
	افزایش رضایتمندی شهروندان و ساکنان محلات از نحوه خدمات رسانی و اجرای طرح های عمران و نوسازی شهری	۶۹	۲۸	۳	۰	۰.۸۴
	استفاده از ظرفیت های محلات برای پیشبرد طرح ها و برنامه های آینده نگر	۷۱	۱۹	۷	۳	۰.۷۹
	تأمین امکانات و زیرساخت های آموزشی در مقیاس محله و واحد همسایگی و رفع کمبودها	۵۷	۳۲	۵	۵	۰.۷۴
	توجه به حقوق و منافع ذینفعان (مالکان، کسبه، مستأجران و...)	۱۱	۴۵	۲۹	۱۵	۰.۵۹
	افزایش تعداد و تنوع کسب و کارهای محله ای و بازارچه های محلات	۳۱	۵۲	۱۷	۰	۰.۶۲
	لزوم توجه به معیارها و شبکه هایی که عملکرد جمعی را میسر و تقویت می کنند	۴۴	۲۳	۱۹	۱۲	۰.۵۷
	افزایش حضور کودکان و زنان بطور مستقل و بدون مشکل در فضاهای عمومی محله و ناحیه	۲۴	۶۲	۱۳	۱	۰.۵۱
	جلب اعتماد شهروندان از سوی دست اندرکاران و مسئولان شهری و استانی	۴۱	۵۹	۰	۰	۰.۷۲
	دایر کردن مکان های باز و اجتماعی در دسترس برای سالمندان جهت بالا بردن فرصت مشارکت آنها و گروه های ناتوان و ترویج و توسعه شبکه های اجتماعی	۴۲	۴۱	۱۷	۰	۰.۶۳
	تعداد زیادی از فعالیت های اجتماعی حاضر در سطح محله و شهر با استقبال سالمندان روبرو می باشد و با علایق و سلیقه آنها جور درمی آید	۲۹	۴۹	۱۲	۱۰	۰.۵۹
	لزوم توجه به ایفای نقش پررنگ شهروندان در رویدادها و فعالیت های فرهنگی	۳۷	۴۳	۱۱	۹	۰.۵۷
	توجه به تصویر ذهنی شهروندان از محل سکونت و تأثیرات متقابل بر ابعاد مختلف توسعه محله ای	۳۰	۵۲	۱۵	۳	۰.۶۰
	مداخلات حداقلی یا میانی و توجه به حفظ اصالت بافت	۳۳	۵۴	۷	۶	۰.۶۸
	گسترش مراسم آیینی در مناسبت های مختلف، بازی های محلی	۴۷	۴۴	۷	۲	۰.۷۵
	برگزاری مراسم های مفرح و شاد در مناسبت های مختلف در محلات شهر ساری	۴۹	۲۸	۱۰	۳	۰.۶۱
	احیاء اماکن و بافت های تاریخی و با ارزش در محدوده بافت قدیم شهر ساری	۲۲	۶۲	۱۶	۰	۰.۴۵
	ایجاد برخی مکان ها برای برقراری ارتباط بین سالمندان و نسل های بعدی	۲۷	۵۹	۱۲	۱	۰.۵۸
	مکان برگزاری مناسبت ها و مراسم ها برای سالمندان مطلوب است و با وسایل نقلیه راحت و ارزان می توان به این مکان ها دسترسی داشت	۱۱	۶۸	۱۷	۴	۰.۶۴
	حفظ ارزش های بافت تاریخی شهر ساری و عناصر با ارزش آن	۲۲	۵۸	۹	۱	۰.۷۲
حضور پررنگ در برنامه های مختلف مانند گردهمایی، جلسات اعضای هیات امنای مساجد و شورای محلات قدیمی ساری	۳۴	۵۳	۱۲	۱	۰.۶۴	
اطلاع رسانی فعالیت ها و مناسبت ها و مراسم ها در مقیاس شهر و محله	۳۷	۵۱	۸	۴	۰.۶۱	
نقش فعال ساکنان محله در حمایت از سالمندان و طرح های مرتبط	۴۵	۳۹	۱۱	۵	۰.۶۷	

Source: Research findings, ۱۴۰۲

جدول ۳: نتایج آزمون T-Test نقش بازآفرینی تاریخی و فرهنگی در زیست پذیری شهر ساری

متغیر	گویه	آزمون t		معناداری
		آماره t	درجه آزادی	
لزوم جلب اعتماد و سرمایه گذاری خصوصی و عمومی برای فاینانس طرح های شهری		0.154	54	0.0421
		0.178	54	0.0232
افزایش رضایتمندی شهروندان و ساکنان محلات از نحوه خدمات رسانی و اجرای طرح های عمران و نوسازی شهری		172	54	0.0255
استفاده از ظرفیت های محلات برای پیشبرد طرح ها و برنامه های آینده نگر		0.176	54	0.0302
تأمین امکانات و زیرساخت های آموزشی در مقیاس محله و واحد همسایگی و رفع کمبودها		0.213	54	0.0476
توجه به حقوق و منافع ذینفعان (مالکان، کسبه، مستأجران و...)		0.192	54	0.0275
افزایش تعداد و تنوع کسب و کارهای محله ای و بازارچه های محلات		0.209	54	0.0512
لزوم توجه به معیارها و شبکه هایی که عملکرد جمعی را میسر و تقویت می کنند		0.318	54	0.0472
افزایش حضور کودکان و زنان بطور مستقل و بدون مشکل در فضاهای عمومی محله و ناحیه		0.09	54	0.0323
جلب اعتماد شهروندان از سوی دست اندرکاران و مسئولان شهری و استانی		0.212	54	0.0502
دایر کردن مکان های باز و اجتماعی در دسترس برای سالمندان جهت بالا بردن فرصت مشارکت آنها و گروه های ناتوان و ترویج و توسعه شبکه های اجتماعی		0.276	54	0.0432
تعداد زیادی از فعالیت های اجتماعی حاضر در سطح محله و شهر با استقبال سالمندان روبرو می باشد و با علایق و سلیق آنها جور درمی آید		0.321	54	0.0501
لزوم توجه به ایفای نقش پیرنگ شهروندان در رویدادها و فعالیت های فرهنگی		0.432	54	0.498
توجه به تصویر ذهنی شهروندان از محل سکونت و تأثیرات متقابل بر ابعاد مختلف توسعه محله ای		0.276	54	0.0499
مداخلات حداقلی یا میانی و توجه به حفظ اصالت بافت		0.263	54	0.0503
گسترش مراسم آیینی در مناسبت های مختلف، بازی های محلی		0.252	54	0.506
برگزاری مراسم های مفرح و شاد در مناسبت های مختلف در محلات شهر ساری		0.122	54	0.0501
احیاء اماکن و بافت های تاریخی و با ارزش در محدوده بافت قدیم شهر ساری		0.389	54	0.0467
ایجاد برخی مکان ها برای برقراری ارتباط بین سالمندان و نسل های بعدی		0.128	54	0.0432
مکان برگزاری مناسبت ها و مراسم ها برای سالمندان مطلوب است و با وسایل نقلیه راحت و ارزان می توان به این مکان ها دسترسی داشت		0.23	54	0.0502
حفظ ارزش های بافت تاریخی شهر ساری و عناصر با ارزش آن		0.24	54	0.0512
حضور پیرنگ در برنامه های مختلف مانند گردهمایی، جلسات اعضای هیات امنای مساجد و شورای محلات قدیمی ساری		0.245	54	0.0507
اطلاع رسانی فعالیت ها و مناسبت ها و مراسم ها در مقیاس شهر و محله		1.512	54	0.0137
نقش فعال ساکنان محله در حمایت از سالمندان و طرح های مرتبط				

**در سطح ۰,۰۵ معنادار می باشد

Source: Research findings, ۱۴۰۲

برای ارزیابی همبستگی آماری بین گویه های اصلی تحقیق به عنوان متغیرهای مستقل یعنی مولفه های بازآفرینی فرهنگی و اجتماعی و مولفه اصلی تحقیق یعنی افزایش زیست پذیری شهر ساری (Q۱۴)، از آزمون همبستگی پیرسون استفاده شد. در بین این مولفه های مستقل، ضرورت جلب

Q8	Pearson Correlation	-	.025	.556	.104	.0842*	-.098	.101	1	.127	.483*	.784*	.331	.648**	.017	.189
	Sig. (2-tailed)	.906	.274	.557	.627	.787	.649	.638		.554	.017	.000	.114	.001	.939	.377
	N	55	55	55	55	55	55	55	55	55	55	55	55	55	55	55
Q9	Pearson Correlation	.138	-.025	.112	.190	-.073	.021	-.010	.127	1	.167	.174	.217	.203	.072	.194
	Sig. (2-tailed)	.519	.909	.601	.375	.733	.921	.963	.554		.435	.416	.309	.343	.737	.363
	N	55	55	55	55	55	55	55	55	55	55	55	55	55	55	55
Q10	Pearson Correlation	.033	.148	-.073	.229	.217	.191	-.133	.483*	.167	1	.413*	.087	-.352	.550	.164
	Sig. (2-tailed)	.877	.490	.735	.282	.308	.372	.535	.017	.435		.045	.685	.092	.259	.443
	N	55	55	55	55	55	55	55	55	55	55	55	55	55	55	55
Q11	Pearson Correlation	-.556	-.439*	.204	.353	.125	.009	-.108	.784*	.174	1	.413*	.310	.647**	-.155	.006
	Sig. (2-tailed)	.556	.032	.339	.091	.560	.966	.617	.000	.416		.045	.140	.001	.469	.977
	N	55	55	55	55	55	55	55	55	55	55	55	55	55	55	55
Q12	Pearson Correlation	-.219	.000	.000	.058	.280	.414*	.000	.331	.217	.087	.310	1	.205	.500*	.321
	Sig. (2-tailed)	.304	1.000	1.000	.787	.184	.044	1.000	.114	.309	.685	.140		.336	.013	.126
	N	55	55	55	55	55	55	55	55	55	55	55	55	55	55	55
Q13	Pearson Correlation	-.232	-.418*	.409*	.311	.292	-.105	.152	.648**	.203	-.352	.647**	.205	1	-.325	.126
	Sig. (2-tailed)	.276	.042	.047	.139	.166	.625	.479	.001	.343	.092	.001	.336		.122	.557
	N	55	55	55	55	55	55	55	55	55	55	55	55	55	55	55
Q14	Pearson Correlation	.274	.0857*	-.149	-.087	.456**	.517**	.225	.017	.072	.556	-.155	.500*	-.325	1	.200
	Sig. (2-tailed)	.196	.793	.486	.684	.025	.010	.290	.939	.737	.259	.469	.013	.122		.348
	N	55	55	55	55	55	55	55	55	55	55	55	55	55	55	55
Q15	Pearson Correlation	-.031	.082	.067	.014	.205	.394	.389	.189	-.194	.167	.006	.321	.126	.200	1
	Sig. (2-tailed)	.887	.704	.755	.948	.336	.057	.060	.377	.363	.443	.977	.126	.557	.348	
	N	55	55	55	55	55	55	55	55	55	55	55	55	55	55	55

در سطح ۰,۰۵ معنادار است. *

در سطح ۰,۰۱ معنادار است. **

Source: Research findings, ۱۴۰۲

فرضیه تحقیق: بازآفرینی اجتماعی و فرهنگی شهر ساری سبب افزایش زیست پذیری محلات این شهر می شود.

بازآفرینی اجتماعی و فرهنگی مقوله گسترده ای است که در دو بعد مختلف اما عمدتاً در هم تنیده

شکل گرفته و اجرا می شود. مقوله های فرعی یا گویه های مختلفی از این مفهوم منبعث می شوند. در این پایان نامه چندین مولفه در این دو بعد و نقش آنها بر افزایش زیست پذیری محلات مورد بررسی و کنکاش قرار گرفت. تحلیل آماری جداول نقش عوامل بازآفرینی فرهنگی و اجتماعی در ارتقا و افزایش زیست پذیری شهر ساری نشان می دهد که در اکثر موارد این گویه ها نقش بارز و معنادار داشتند.

نقش تمام گویه ها بجز گویه احیاء اماکن و بافت های تاریخی و با ارزش در محدوده بافت قدیم مابقی گویه ها بالاتر از متوسط داشتند. در این میان، افزایش رضایتمندی شهروندان و ساکنان محلات از نحوه خدمات رسانی و اجرای طرح های عمران و نوسازی شهری (۰,۸۴) و ضرورت جلب اعتماد و سرمایه گذاری خصوصی و عمومی برای تامین مالی طرح های شهری (۰,۸۳) در بعد بازآفرینی اجتماعی و حفظ ارزش های بافت تاریخی شهر و عناصر باارزش آن (۰,۷۵) در بعد بازآفرینی فرهنگی بالاترین امتیاز را کسب کردند. مابقی گویه های این دو بعد بازآفرینی نیز نقش های کم و بیش پرننگی را در فرایند افزایش زیست پذیری محلات شهر ساری داشتند.

تحلیل همبستگی در بین این مولفه های مستقل، ضرورت جلب اعتماد و سرمایه گذاری خصوصی و عمومی برای تامین مالی طرح های شهری (Q۷) و افزایش رضایت شهروندان از نحوه خدمات رسانی و اجرای طرح های عمران و نوسازی شهری (Q۲) با افزایش زیست پذیری شهر ساری بیشتر همبستگی را دارند. علاوه بر این، بین متغیرهای مستقل نیز بعضا روابط قوی و معنادار برقرار بود. برای مثال، بین کاهش جرم و جنایت (Q۳) و کاهش فقر و تبعیض (Q۵) رابطه قوی و معنادار در سطح ۰,۰۱ وجود دارد. در عین بین مولفه های بازآفرینی فرهنگی نظیر حفظ ارزش های بافت تاریخی (Q۸) و احیاء و بازسازی اماکن تاریخی (Q۱۱) نیز رابطه نسبتا قوی و معنادار برقرار می باشد (جدول ۴).

با توجه به مطالب فوق الذکر و روابط معنادار اکثر گویه های بازآفرینی و نقش آنها در زیست پذیری شهری ساری می توان با اطمینان گفت که بازآفرینی اجتماعی و فرهنگی با مصادیق مختلف خود سبب ارتقای زیست پذیری محلات شهر ساری می شود.

بحث و نتیجه گیری

ارزیابی های انجام شده نشان می دهد که ضرورت جلب اعتماد و سرمایه گذاری خصوصی و عمومی برای تامین مالی طرح های شهری، و افزایش رضایت شهروندان از نحوه خدمات رسانی و اجرای طرح های عمران و نوسازی شهری بیشترین نقش را در زیست پذیری و افزایش کم و کیف آن داشته اند. این مسئله نشان می دهد که مسئله اعتماد شهروندان به منابع مالی اجرای طرح های شهری از جمله طرح جامع، تفصیلی، و طرح های بازآفرینی بافت قدیم و بعد از آن افزایش رضایت شهروندان از نحوه خدمات رسانی اجرای طرح های شهری مهم ترین عامل در تحقق بهبود زیست پذیری شهری ساری دارند. در این بین مولفه های اصلی افزایش زیست پذیری شهری به عنوان متغیرهای تابع و وابسته تعیین شدند که بهبود سلامت عمومی شهروندان، افزایش اعتماد به مسئولین، گشت و گذار در محله، تنوع کسب و کار در محله، حضور کودکان و زنان در فضاهای عمومی و هماهنگی بافت محله و

شهرت و اعتبار آن از اهم این مولفه ها به حساب می آیند. در این راستا، مولفه های بازآفرینی اجتماعی و فرهنگی و فعل و انفعالات مابین آنها تشریح شد و ضریب واریانس روابط آنها در قالب مدل معادله ساختاری در نرم افزار AMOS بازنمایی شد. در اکثر موارد هم پوشانی قابل توجهی بین این گویه ها در دو بعد بازآفرینی مشاهده شد که کار تفکیک آنها را دشوار ساخت.

تحلیل آماری نقش عوامل بازآفرینی فرهنگی و اجتماعی در ارتقا و افزایش زیست پذیری شهر ساری نشان می دهد که در اکثر موارد این گویه ها نقش بارز و معنادار داشتند و بین مولفه های بازآفرینی فرهنگی و اجتماعی در اکثر موارد روابط قوی و در برخی موارد معنادار برقرار می باشد. از جمله کاهش جرم و جنایت (Q۳) و کاهش فقر و تبعیض (Q۵) رابطه قوی و معنادار در سطح ۰,۰۱ وجود دارد.

در طرف مقابل مولفه های لزوم توجه به معیارها و شبکه هایی که عملکرد جمعی را میسر و تقویت می کنند، افزایش حضور کودکان و زنان بطور مستقل و بدون مشکل در فضاهای عمومی محله و ناحیه، لزوم توجه به ایفای نقش پررنگ شهروندان در رویدادها و فعالیت های فرهنگی و احیاء اماکن و بافت های تاریخی و با ارزش در محدوده بافت قدیم شهر ساری از نگاه کارشناسان و خبرگان کمتر نقش را در زیست پذیری این شهر داشته اند، لذا پیشنهادات و اقدامات اصلاحی باید در این زمینه ها تدوین شود.

با بررسی تحقیقات خارجی در زمینه بازآفرینی مانند آلتروک (۲۰۲۲)، یوهانی و همکاران (۲۰۲۱) و یاسین (۲۰۱۹)، نتایج کلی این پژوهش ها نشان داد که بازآفرینی با ارتقا زیست پذیری رابطه مستقیم دارد. همچنین نتایج مشابهی در پژوهش های داخلی از جمله پژوهش سورشجاعی و همکاران (۱۴۰۱)، مهرزاد و همکاران (۱۴۰۱)، بهرامی و همکاران (۱۴۰۱)، بیرانوند و جهانبخش (۱۴۰۱) و اسماعیل پور و همکاران (۱۳۹۹) مشاهده شد. نتایج تمامی این تحقیقات با مقاله حاضر هم راستا و همسو می باشد.

در مجموع، در شهر ساری، فعالیت اقتصادی اغلب قسمتهای آن در جریان بوده ولی از نظر کالبدی فیزیکی دستخوش تحولاتی شده است و با نوسازی و بازسازی بی رویه در حال نابودی می باشد. برای این بافت طرح ویژه تفصیلی در تهیه شده ولی شواهد نشان می دهد این طرح با تاکید بر مداخله از نوع صرفه حفاظتی و حتی بهسازی محدود می باشد. در این بین نباید به نقش پررنگ ابعاد کالبدی در فرایند بازآفرینی بافت قدیم شهر ساری بی توجه بود. در کنار آن بعد اجتماعی و فرهنگی نیز بسیار نقش مهمی در طرح های نوسازی این محدوده ایفا می کند.

دلیل دارا بودن میراث فرهنگی ارزشمند، فضای مستعدی برای توسعه پایدار شهر است. از طرف دیگر عدم توجه به بازآفرینی فرهنگی در این بافت تاریخی این شهر و تحمیل شهرسازی جدید بر کالبد آن می تواند کارایی این بافت و معنا و مفهوم هویت تاریخی آنرا از بین ببرد. بازآفرینی فرهنگی و اجتماعی در این بافتها با نمایش ویژگی ها و مشخصه های بافت تاریخی، حفظ و باز زنده سازی میراث فرهنگی شهر، تطبیق شالوده شهر با نیازهای معاصر و جلوگیری از روند فرسودگی، افت کیفیت و سرزندگی آن، می تواند راهبردها و اقدامات بهینه ای برای استفاده مجدد از این بافت ها را

ارائه نماید.

پیشنهادات

برخی پیشنهادات و راهکارهای عملی در رابطه با کمبودها و نقاط ضعف و قوت موجود در مسیر افزایش زیست پذیری شهر ساری را می توان به شرح زیر برشمرد:

- از آنجایی که بافت قدیم شهر ساری در نظرسنجی های بعمل آمده از کارشناسان کمترین امتیاز مطلوبیت را بدست آورد و قریب به ۱۳۱ هکتار از اراضی شهر سطح به بافت های قدیمی و ناکارآمد اختصاص دارد که سطح وسیعی را شامل می شود ، تأسیس یک واحد شهرداری به عنوان سازمان شماره ۴ شهرداری برای مدیریت و کنترل این محدوده الزامی به نظر می رسد. علاوه بر این، با توجه به ظرفیت های تاریخی و فرهنگی ساری ، هویت بخشی به مرکز استان، ایجاد امکانات زیرساختی و ایمن سازی سازه ها برای از اهداف بهسازی و مرمت بناهای تاریخی شهر ساری می باشد.
- با توجه به امتیاز پایین مولفه نقش تأمین مالی در فرایند افزایش زیست پذیری شهر ساری، اتخاذ سیاست های حمایتی و تشویقی از جمله تخفیف مالیاتی و حمایت از سرمایه گذاری ریسک پذیر در تمامی محدوده مورد مطالعه ضروری به نظر می رسد.
- از آنجایی که میزان رضایت ساکنان محلات منتخب از حضور در محل چندان بالا نبوده و بسیار ترجیح می دهند به محلات دیگر مهاجرت کنند، باید مسائل اصلی این محلات ریشه یابی شود و یک مقایسه تطبیقی بین محلات شهر ساری از لحاظ امکانات و زیرساخت ها و بطور کلی وضعیت زیست پذیری انجام شود.
- یکی از رویکردهای جدید که به عنوان ابزار بازآفرینی فرهنگی مورد استفاده قرار گرفته است، گردشگری فرهنگی شهری است. این رویکرد برای احیا و بهبود کیفیت زندگی شهری از طریق بهبود و توسعه خصوصیات ویژه تاریخی و جاذبه های فرهنگی مکان ها و واحدهای همسایگی می باشد. در این نوع بازآفرینی، کاربری های فرهنگی و برنامه ریزی های فرهنگی در بافت های فرسوده و بخصوص تاریخی، سبب توسعه و احیای فرهنگ خواهد شد.

منابع:

1. Mohammadzadeh Lotfi, goddess. (2019). Revival of historical urban contexts based on the tourism approach, Shabak publication, pp. 6-73. (In Persian)
2. Abachi, drinking; Nava, Mehla and Maroufi, Hossein. (2016) Culture-based recreation in the cultural capital of Mashhad, a case study: Eidgah neighborhood of Mashhad. Proceedings of the International Conference on Urban Planning and Management, pages 2-4. (In Persian)
3. Safdari, Sima, Pourjafar, Mohammad Reza, Ranjbar, Ehsan (2012) Re-creating culture as a basis for promoting cultural interactions (case example: historical context of Mashhad city). Haft Shahr, 4(No. 47 and 48), 25-39. (In Persian)
4. Ameri Siahoei, Hamidreza; Ahmadi Sarkhoni, Fatemeh and Saibani, Banafsheh. (2016) Examining the performance of city signs People's understanding of the urban environment, a case study: Bandar Abbas city. Islamic and Historical Architecture and Urban Planning Research Conference of Iran, Shiraz. (In Persian)
5. Azizi, Mohammad Mahdi, and Behra, Bahare. (2016). The role of development stimulating projects in recreating the central texture of cities: a case study, the historical texture of Yazd city. Architecture and Urban Planning (Fine Arts), 22(4), 5-16. SID. <https://sid.ir/paper/154421/fa>. (In Persian).
6. Mehrzad, Mohammad, Seyedian, Seyed Ali, Moradi Nasab, Hossein, & Rajaei Rizi, Mohammad Ali. (2022). Assessing the impact of the housing plan on the regeneration of worn-out urban neighborhoods; (Case example: New Reservoir neighborhood in Sari) Regional Planning Geography Quarterly, 12(48), 1390-1410. doi: 10.22034/jgeoq.2023.352892.3793. (In Persian)
7. Bahrami, Fariba, Khadem Al-Hosseini, Ahmad, Saberi, Hamid, Mokhtari Malekabadi, Reza. (1401). Evaluating the impact of the components of cultural regeneration based on the sustainable development of tourism in the worn-out historical context of Isfahan city. Geography Quarterly (Regional Planning). 12(46), 419-433. doi: 10.22034/jgeoq.2022.301964.3269. (In Persian)
8. Barani, Maryam, Abdollahzadeh Taraf, Akbar and Faramarazi, Mehssa (1401), measuring the factors affecting sustainable urban regeneration in the worn out fabric of Urmia city (study of the central fabric of the city). Sustainability, Development and Environment, 3(2), 25-46. (In Persian)
9. Biranvand, Muslim and Jahan Bakhsh, Haider (1401). Increasing the livability of dilapidated urban tissues through the application of ecological interventionist strategic programs, case study: Khoramabad city. Scientific Quarterly of Urban Ecology Research), No. 3 (consecutive 28), 1-22. doi: 10.30473/grup.2021.46793.2371. (In Persian)
10. Cities plus (2003) "A sustainable urban system":the long term plan for greater Vancouver, cannada, cities plus- Evans, P., (ed.), 2002. Livable Cities? "Urban Struggles for Livelihood and Sustainability University of California Press Ltd": USA, pp.: 2-30.
11. Heydari Sureshjani, Rasul; Vafai, Abuzar and Dolatiyarian, Kamran. (1401) and measuring and evaluating social-cultural regeneration projects of public spaces with the approach of improving the environmental quality and the identity of the case study locations: historical walks of Kashan city, Journal of Urban Planning Geography Research, 170-143. 3(10). (In Persian)
12. Hosni Mianroudi, Nasim; Majdi, Hamid; Zarabadi, Saeeda; Zarabadi, Zahra and Ziari, Yusufali. (2018) Comparative study of the memorability of urban spaces using

semiotic patterns, case studies: Azadi and Hassanabad Squares. *Armanshahr architecture and urban planning*, 214-255 (29) 1. (In Persian)

13. Javan Majidi, Majid; Massoud, Mohammad and Matalabi, Qasim. (2019) Measuring the factors of improving social stability in the regeneration of inefficient urban textures (comparative study of the historical and marginal context of Ardabil city, *Naqsh Jahan Quarterly*. (In Persian)

14. Kashi, H., & Fanadi, N. (2013) Explaining the model of place identity-sense of place and examining its different elements and dimensions. *Journal of Fine Arts - Architecture - Urbanization*, 18(3), 52-43.

15. Yassin, H. (2019). Livable city: An approach to pedestrianization through tactical urbanism. *Alexandria Engineering Journal*, 58 (1), 251-259.

16. Altrock, Uwe aUrban livability in socially disadvantaged neighborhoods: The experience of the German program “socially integrative city”, *Frontiers of Architectural Research*, Volume 11, Issue 5, 2022, Pages 783-794.

17. Martinelli, Moulart, F., F., Gonz´alez, S., Swyngedouw, E., 2007. Introduction: social innovation and governance in European cities: urban development between path dependency and radical innovation. *Eur. Urban Reg. Stud.* 14 (3), 195–209.

18. Naderian, Zahra, (2016), Cultural and social regeneration of urban spaces with the aim of promoting neighborhood identity (Case study: Seng Shir Hamedan, *Haft Hesar Environmental Studies Quarterly*. (In Persian)

19. Pourahmad, Ahmad, Habibi, Keumerth and Keshavarz Mahnaz (2009). The evolution of the concept of urban regeneration as a new approach in worn-out urban contexts, pp. 1-24. (In Persian)

20. Rabbiosi, S. & Coletti, C. (2020). Introduction to the special issue: between Practices and policies. *Rethinking urban regeneration in Southern European cities after the crisis. Urban Research & Practice*, 12, 1-6.

21. Manganelli, B., Tataranna, S., Pontrandolfi, P., 2020. A model to support the decisionmaking in urban regeneration. *Land Use Policy* 99, 104865.

22. Seyed Berenji, Seyedah Kahraba, Tabibian, Manouchehr and Bahraini, Seyed Hossein (2021) Assessing the realization of the principles and criteria of sustainable regeneration in line with the planning and sustainable development of the historical context (case study: historical-central context of Rasht city). *Scientific and Research Quarterly of New Approaches in Human Geography*, 13(2), 25-42. (In Persian)

23. Silva, E.R.A., 2018. *Agend2030: ODS – Metas nacionais dos objetivos de desenvolvimento sustentavel. ´Relatorio ´ IPEA*

24. United Nations, 2015. *Transforming Our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development*, 25. Seventieth United Nations General Assembly, New York (2015. Disponível em:

⟨http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/69/L.85&Lang=E⟩ . Accessed 15 out. 2019)

25. *Statistical yearbook of Mazandaran*, 2022.

Role of social and cultural regeneration in promoting the sustainability of Sari city towards preserving the natural ecosystem

Pari Shokri Firouzjah^{۱*}, Jamal Mahdavi^۲, Mohsen Moghadam Habibzadeh^۳

Abstract:

Regeneration is a set of measures to improve the quality of life of residents. Urban regeneration tries to preserve cultural values in urban spaces. The main issue of this research is how to use social and cultural components in the revitalization and renovation of neighborhoods in Sari city for identity formation and promotion of the sustainability of Sari city neighborhoods in line with the preservation of the natural ecosystem. The aim of this study is to determine the role of social and cultural revitalization in promoting the sustainability of Sari city in line with the preservation of the natural ecosystem. This research is exploratory-cognitive in terms of purpose, descriptive-analytical in terms of nature and research method, and quantitative in terms of data analysis. Statistical-descriptive methods and inferential statistics were used to analyze the components using IBM SPSS 23 software package. The sample size was determined according to Morgan's table and based on the number of 55 executive experts. The results showed that out of 23 effective items in two dimensions of cultural and social revitalization, increasing citizens' satisfaction with urban services and implementation of urban development and renovation plans (0.84) had the greatest role in promoting the sustainability of Sari city neighborhoods according to experts. On the other hand, according to citizens' responses to questions, their satisfaction with the neighborhood and its services and facilities was not very desirable, and only the level of pride in the neighborhood and the level of feeling calm were relatively desirable.

Keywords: Social regeneration, cultural regeneration, sustainability, Sari city, natural ecosystem.

¹Research Assistant Professor, Department of Economic, Social and Extension Research, Mazandaran Agricultural and Natural Resources Research and Education Center, Agricultural Research, Education and Extension Organization, Sari, Iran, Corresponding Author. **Shokri.pari@yahoo.com**

² Master of Geography and Urban Planning, Payam Nour University, Iran. j.mahdavi@hotmail.com

³ Master's student in geography and urban planning, majoring in urban design, Central Tehran Azad University, Iran. Moghadam75972@gmail.com